

سلام الله عليها
يوسف زهرا

مهدی صاحب الزمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را بشناسیم

حبيب الله كاظمی اندريان

يوسف زهرا

سلام الله عليها

مهدار صاحب الزمان

عجل الله تعالى فرجه الشريف

را

بشناسيم

حبيب الله كاظمي اندريان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کاظمی اندریان ، حبیب الله
یوسف زهرا سلام الله علیها، مهدی صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه
الشریف را بشناسیم / حبیب الله کاظمی اندریان - مشهد : رستگار ، ۱۳۸۱ .
۶۴ ص .

ISBN 964 - 7213 - 14 - X

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه : ص . ۶۴ .

۱. محمد بن حسن (عج) ، امام دوازدهم ، ۲۵۵ق. - . ۲. مهدویت - -
احادیث . الف . عنوان .

۲۹۷ / ۹۵۹

۹ ی ۱۵ ک / ۵۱ BP

۲۷۸۳۰ - ۸۱ م

کتابخانه ملی ایران

انتشارات رستگار

مشهد مقدس ، خیابان آزادی ، تلفن ۲۲۵۶۶۱۵

یوسف زهرا سلام الله علیها ،
مهدی صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را بشناسیم

مؤلف : ..... حبیب الله کاظمی اندریان

نوبت چاپ : ..... اول ۱۳۸۱

تیراژ : ..... ۳۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی : ..... دقت

قیمت : ..... ۳۰۰ تومان

ناشر : ..... انتشارات رستگار

مشهد مقدس : خیابان آزادی ، تلفن : ۲۲۵۶۶۱۵

شابک X - ۱۴ - ۷۲۱۳ - ۹۶۴
ISBN - 964 - 7213 - 14 - X

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خَيْرِكُمْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيكَ الْحَاجَّةُ
بُنِ الْحَسَنِ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْكَ
وَعَلَى آلِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ
فِي كُلِّ سَاعَةٍ وَلِنَا وَحَافِظَنَا
وَقَائِدَنَا وَنَاصِرَنَا وَدَلِيلَنَا وَعَيْنَنَا
حَتَّى تُكِنَّا أَرْضَكَ طَوْعًا
وَتُنْفِئَنَا فِيهَا طَوْعًا

فهرست مطالب

۱۴	..... شناسنامه حضرت مهدی (عج)
۱۴	..... چگونگی میلاد
۱۶	..... کنیه و القاب
۱۸	..... صفات و فضائل
۱۹	..... امام مهدی در قرآن
۲۰	..... امام مهدی در سخن امام حسن <small>علیه السلام</small>
۲۰	..... امام مهدی در سخن امام سجاد <small>علیه السلام</small>
۲۱	..... امام مهدی در سخن امام محمدباقر <small>علیه السلام</small>
۲۱	..... امام مهدی در سخن امام موسی کاظم <small>علیه السلام</small>
۲۲	..... امام مهدی در سخن امام رضا <small>علیه السلام</small>
۲۲	..... امام مهدی در سخن امام حسن عسگری <small>علیه السلام</small>
۲۳	..... امام مهدی از دیدگاه شیعه
۲۴	..... امام مهدی از دیدگاه اهل سنت
۲۶	..... کتاب‌هایی که علماء شیعه درباره حضرت نوشته‌اند
۲۷	..... کتاب‌هایی که علماء اهل سنت درباره حضرت نوشته‌اند
۲۷	..... آغاز غیبت (غیبت کبری و غیبت صغری)
۲۸	..... معرفی نواب حضرت مهدی (عج)
۳۰	..... شمارش روایات در مورد حضرت مهدی (عج)
۳۱	..... مشخصات ظهور حضرت مهدی (عج)

۳۲	..... مکان ظهور حضرت مهدی (عج)
۳۲	..... علائم حتمیه ظهور حضرت صاحب الزمان (عج)
۴۰	..... علائم غیر حتمیه ظهور حضرت صاحب الزمان (عج)
۴۰	..... علائم ظهور در کلام امام رضا <small>علیه السلام</small>
۴۱	..... یاران حضرت مهدی (عج)
۴۱	..... بشارت به یاران حضرت مهدی (عج)
۴۲	..... وظایف منتظران در عصر غیبت
۵۰	..... وظایف شیعیان در عصر غیبت در کلام امام رضا <small>علیه السلام</small>
۵۰	..... پاداش انتظار فرج
۵۱	..... دعا برای تعجیل در ظهور
۵۲	..... حضرت مهدی چگونه قیام می کند
۵۳	..... اولین کسی که با حضرت بیعت می کند
۵۴	..... برنامه های حضرت مهدی (عج) پس از ظهور
۶۱	..... روش زندگی امام عصر (عج)
۶۳	..... سروده های برای حضرت صاحب الزمان (عج)
۶۴	..... منابع و مآخذ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سخن مؤلف

السلام عليك يا صاحب الزمان عجل الله تعالى فرجه الشريف

مهمترین و واجب‌ترین شناخت، بعد از شناخت خدای متعال و رسول خاتم او حضرت محمد ﷺ شناخت امام زمان (عج) است و برای انجام این وظیفه مهم باید هر فرد مسلمان نهایت تلاش و سعی خود را در این جهت بکارگیرد چرا که شناخت و معرفت حضرت امام زمان (عج) از ارکان ایمان شمرده است. و از طرف دیگر یکی از تکالیف مسلم شیعیان در زمان غیبت حضرت امام زمان (عج) شناخت آن حضرت، و گسترش شناخت آن وجود مقدس، ذخیره الهی است. و این شناخت قطعاً نقش به‌سزایی در بیداری و هشیاری انسان‌ها ایفاء خواهد نمود. و او را از خواب غفلت و جاهلیت نجات خواهد داد. همچنان که در حدیثی از امام باقر علیه السلام آمده:

هرکس بمیرد در حالی که امامش را نشناخته باشد مردنش مردن جاهلیت است و هرکس بمیرد در حالی که امامش را شناخته باشد چنان است که

در خیمه قائم آل محمد صلوات الله علیهم با آن حضرت باشد. با این فرمایش امام معصوم علیه السلام اهمیت و شناخت حجت خدای متعال و تبلیغ برای شناخت آن بر کسی پوشیده نمی ماند.

حقیر نیز در اجرای این وظیفه مهم با یاری خداوند متعال و عنایت آخرین حجتش کتاب حاضر را در راستای شناخت حضرت ولی عصر (روحی و ارواح العالمین لتراب مقدمه الفداء) تألیف تا در اختیار ارادتمندان و دوستداران حضرتش قرار گیرد.

و از اینکه خدای مهربان این توفیق را با لطف و محبت آخرین حجتش به حقیر عنایت فرمود از محضرش سپاسگزارم و امیدوارم این قدم کوچک مورد رضایت بارگاه خدای منان و ولی او قرار گیرد. و ثواب این کتاب را به روح ملکوتی پدر بزرگم پیر غلام حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام مرحوم مغفور یدالله کاظمی اندریان که خود نیز از ارادتمندان و دلسوختگان حضرت مهدی (عج) بود هدیه می دارم. و از طرف دیگر بر خود لازم می دانم از زحمات و توجهات پدر بزرگوار و عزیزم آقای حسن کاظمی اندریان که من را با وادی معرفت و شناخت آخرین یادگار سلسله امامت علیهم السلام آشنا نمود کمال تشکر و قدردانی خود را بنمایم.

همچنین از محضر حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب حاج آقای سید حمزه موسوی از اساتید محترم حوزه علمیه مشهد که با لطف و عنایت خود تقبل زحمت فرموده و مقدمه کتاب را مرقوم فرمودند مراتب تشکر و قدردانی

خود را اعلام و برای آن بزرگوار سلامتی و طول عمر از خداوند خواهانم و در خاتمه، از جناب آقای حاج محمد رستگار مدیر مسؤل محترم انتشارات رستگار مشهد مقدس که در چاپ و نشر کتاب مساعدت فرمودند و همچنین از جناب آقای جنانی مدیر مسؤل محترم کاوش گرافیک مشهد مقدس و کلیه همکارانشان که در تایپ و ویرایش، تنظیم و صفحه آرایی کتاب زحمت کشیدند تشکر و قدردانی نمایم.

از خوانندگان محترم، صاحب نظران عزیز و گرامی تقاضا می شود انتقادات و پیشنهادات خود را در خصوص کتاب، به نشانی مشهد مقدس صندوق پستی ۹۱۳۷۵/۳۷۶۴ و یا به نشانی مشهد مقدس انتشارات رستگار ارسال فرمایند.

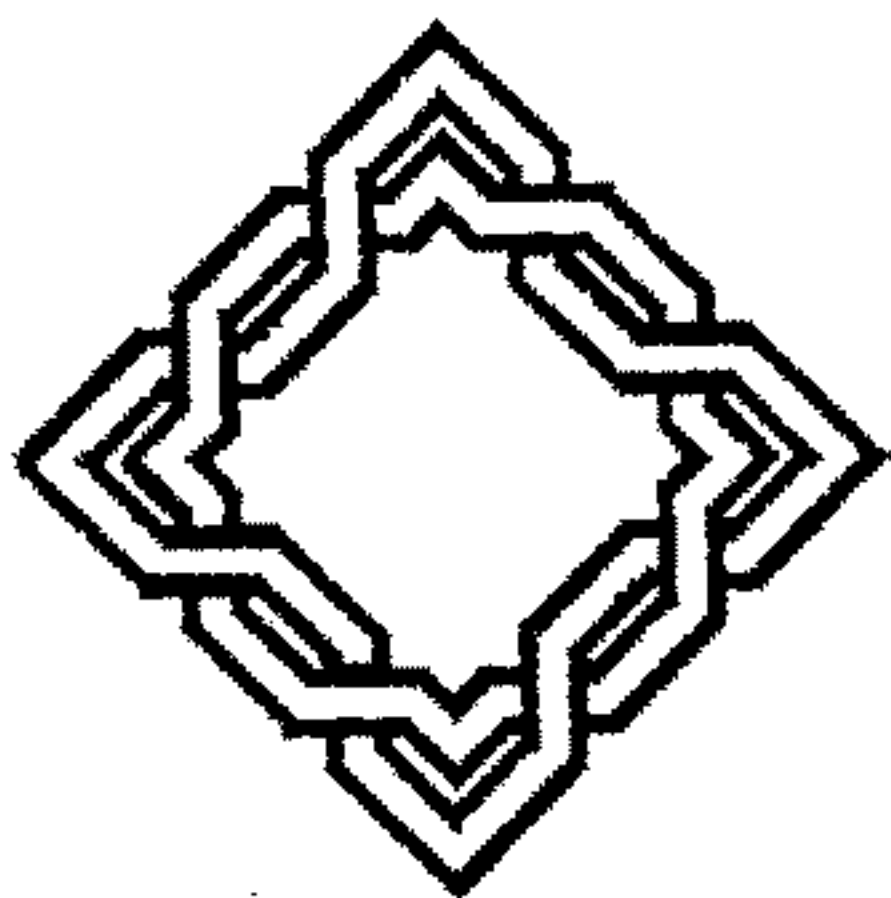
مشهد مقدس

رجب المرجب ۱۴۲۳ - شهریور ماه ۱۳۸۱

مهدیه مرحوم یدالله کاظمی اندریان (مشهد مقدس)

خاکپای عاشقان و ارادتمندان حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

حبیب الله کاظمی اندریان

السَّلَامُ عَلَى الْمَهْدِيِّ الَّذِي وَعَدَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
بِهِ الْأُمَّمَ أَنْ يَجْمَعَ بِهِ الْكَلِمَ وَيُلَمَّ بِهِ الشَّعْثَ
وَيَمْلَأَ بِهِ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا وَيُمْكِّنَ لَهُ
وَيُنْجِزَ بِهِ وَعْدَ الْمُؤْمِنِينَ

سلام بر مهدی، آنکس که خدای عزوجل آمدنش را به امتها
نوید داده تا به وجودش خلقهای پراکنده را یکی نموده
و جهان را کران تا کران از داد و دادگری پر نماید
و بدینسان وعده مؤمنان را جامه عمل بپوشاند.

فرازی از زیارت حضرت صاحب الزمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

مقدمه

تقدیر و تشکر

در این برهه از زمان که دستهای آشکار و پنهان جوانان را با صرف آن همه امکانات و هزینه سوق می‌دهند به سرگرمی‌های آنچنانی، جوان برومندی در این سنّ و سال (۱۷ ساله) نه تنها جذب آن جاذبه‌های فریبنده و سرگرمی‌های کذائی نشده بلکه همچون مرد کامل دامن همت بالا زده و با مطالعه عالمانه از مدارک معتبر و متون اصیل اسلامی، حاصل مطالعه و اندوخته خود را به رشته تحریر درآورده و چنین جزوه بلکه کتاب وزین و در عین اختصار کامل و جامع در زندگانی حضرت مهدی (عج) را تحویل جامعه اسلامی داده است. حقاً لایق و برازنده تقدیر و تشکر می‌باشد این مؤلف جوان آقای حبیب‌الله کاظمی اندریان دانش‌آموز سال سوم ریاضی و فیزیک دبیرستان آقا مصطفی خمینی (مشهد مقدس) فرزند آقای حسن کاظمی اندریان و نوه مرحوم یدالله کاظمی اندریان است از قدیم گفته‌اند:

حسن نبات الارض من کرم البذر پدر بزرگ مؤلف جوان، مرحوم یدالله کاظمی اندریان علاوه از این که عمر پربرکت خود را صرف مداحی آستان قدس گل گلشن حضرت زهرا علیها السلام، اباعبدالله الحسین علیه السلام نمود منشأ آثار خیر و باقیات صالحات هم می باشد از آن جمله تأسیس جلسه مجمع الذاکرین مشتاقان ظهور (حضرت مهدی عج) مشهد مقدس و برگزاری جلسات آموزش مداحی اهل البیت علیهم السلام توسط فرزندش آقای حسن کاظمی اندریان (پدر مؤلف کتاب) و تأسیس هیأت عزاداران محتاجان کربلا، ... از یادگارهای اوست سرانجام عمرش وفا نکرد و بالاخره در روز ۲۳ ذی قعدة الحرام ۱۴۲۱ هجری در مشهد مقدس رضوی به لقاء الله پیوست عاش حمیدا وفات سعیدا الحمد لله.

بعد از وفات این ارادتمند آستان مقدس حضرات ائمه معصومین علیهم السلام مکانی به عنوان «مهدیه» آن مرحوم در مشهد مقدس توسط فرزندش آقای حسن کاظمی اندریان تأسیس، و درس بر وی بندگان خدا و عاشقان و ارادتمندان حضرت حجت عج باز می شد. و تألیف کتاب حاضر را باید از برکات این مکان مقدس دانست.

توضیح مختصر

در صفحه ۱۶ این کتاب در بحث القاب آمده است که یکی از القاب حضرت مهدی عج «صاحب الزمان» است اگر کسی در معنی و مفهوم این لقب که در بین معصومین علیهم السلام مخصوص آن حضرت است دقت کامل و تأمل عمیق نماید

حتماً امام زمانش را بهتر شناخته و پی خواهد برد که احاطه و سلطنت آن حضرت بر زمان و زمانیان تا چه حد و پایه است و خداوند منان برای احیاء دین و اجرای قسط و عدل در بسیط و عدل در بسیط و زمین چه وجودی را ذخیره کرده است!! در معنی و مفهوم این لقب بزرگان دین چنین گفته اند: اضافه شدن کلمه صاحب به طرف زمان صراحت دارد و نشان می دهد که آن حضرت جلوی زمان و زمان پشت سر او است.

او صاحب و مالک زمان و زمان مملوک اوست. او مسلط بر زمان و زمان تحت تسلط اوست. او مؤثر در زمان و زمان متأثر از اوست پس این سؤال که چرا حضرت مهدی (عج) با آن همه عمر پیر نمی شود، چرا گذشت زمان در او اثر نمی کند و... همه این سؤالات و چراها بیهوده و بی جا است چون او در زمان اثر کرده و آن را پیر می کند نه زمان او را، چون که او علیه السلام صاحب زمان، امام زمان، ولی عصر و زمان است.

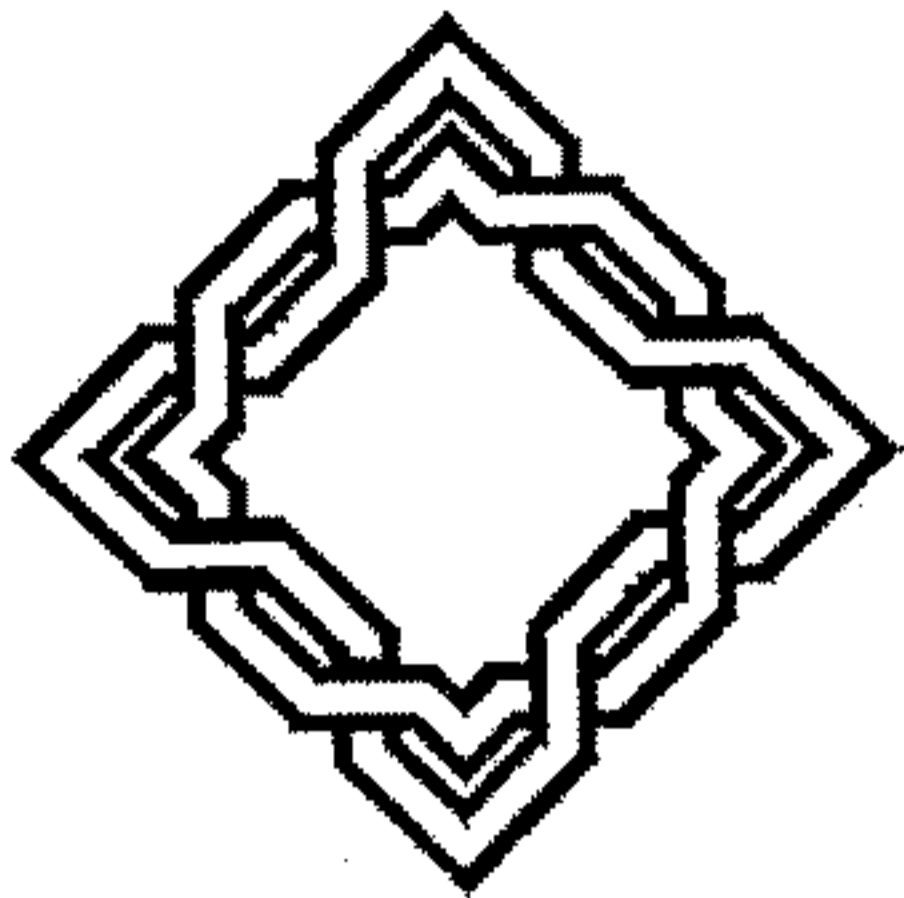
قال الرضا علیه السلام : «و ان من علاماتہ ان لا یهدوم بمرور الایام و اللیالی»

اللهم اجعلنا من خیر اعوانه و انصاره و شیعة.

سوم رجب المرجب ۱۴۲۳ هجری

مشهد مقدس

مدرس حوزه علمیه آیت الله خوئی - سید حمزه موسوی

شناسنامه حضرت مهدی (عج)

نام	:	م ح م د
لقب	:	مهدی (عج)
کنیه	:	ابالقاسم
نام پدر	:	حسن بن علی
نام مادر	:	نرجس
محل تولد	:	سامراء
روز و ماه ولادت	:	پنجشنبه، پانزدهم شعبان المعظم
سال ولایت	:	۲۵۵ هجری
مدت عمر	:	خداوند می داند

چگونگی میلاد

دوازدهمین پیشوای شیعیان، بنابر مشهورترین اقوال، در شب جمعه نیمه

شعبان سال ۲۵۵ ه.ق در شهر سامراء دیده به جهان گشود.^۱

بنا به گفته شیخ مفید پدرش امام حسن عسکری علیه السلام جز او فرزندی نه پنهان و نه آشکار به جا گذاشت و او را نیز در خفا نگهداری فرمود.^۱

تاکنون نیمه شعبان ۱۴۲۳ یک هزار و صد و شصت و هشت سال از عمر پربرکت آن امام غایب سپری شده و تا هر زمان که خداوند متعال اراده فرماید ادامه خواهد داشت.

مادر بزرگوار آن حضرت بانویی شایسته به نام «نرجس» بود. که به نام‌هایی چون سوسن، صیقل، ملیکا، نیز نامیده شده است.^۲

او دختر «یوشعا» پسر قیصر روم و از نوادگان «شمعون» یکی از حواریون مسیح علیه السلام بود که به طریق معجزه‌آسایی از سوی خداوند برای همسری امام یازدهم برگزیده شد.^۳

دشمنان اهل بیت علیهم السلام و حاکمان ستم پیشه اموی و عباسی، براساس روایت‌هایی که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به آنها رسیده بود، از دیرباز می‌دانستند که شخصی به نام مهدی از خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله و دودمان امامان معصوم برمی‌خیزد و کاخ‌های ظلم و ستم را نابود می‌سازد، از همین رو پیوسته در کمین بودند که چه موقع آخرین مولود از نسل امامان شیعه به دنیا خواهد آمد تا او را از بین ببرند.

از زمان امام محمد تقی علیه السلام رفته‌رفته فشارها و سختگیری‌ها بر خاندان پیامبر فزونی گرفت تا در زمان امام حسن عسکری علیه السلام به اوج خود رسید و آن حضرت

۲- الصدوق، ص ۴۳۲.

۱- المفید، ص ۳۴۶.

۳- کمال‌الدین و تمام‌التعمه، ج ۲، ص ۴۲۳-۴۱۷.

در تمام دوران حیات خویش در منطقه‌ای نظامی در شهر سامراء زیر نظر بودند، و کوچکترین رفت‌وآمد به خانه آن امام از نظر دستگاه خلافت مخفی نبود.

در چنین شرایطی طبیعی است که میلاد آخرین حجت حق نمی‌تواند آشکار باشد و به همین خاطر تا ساعاتی قبل از میلاد آن حضرت حتی نزدیک‌ترین خویشان امام حسن عسکری علیه السلام نیز از این که قرار است مولودی در خانه امام به دنیا بیاید خبر نداشتند و هیچ اثر حاملگی در مادر آن بزرگوار مشاهده نمی‌شد.

بعد از تولد آن حضرت امام حسن عسکری علیه السلام تعداد بسیار محدودی از یاران نزدیک خود را در جریان میلاد مهدی موعود قرار دادند و از جمله در نامه‌ای که به «احمد بن حسن بن اسحاق قمی» نگاشتند چنین مرقوم فرمودند:

«برای ما فرزندی متولد شد لازم است خبر تولد او را پنهان بداری و به هیچ‌کس از مردم باز نگویی، ما کسی را بر این تولد آگاه نمی‌کنیم جز خویشاوندی و دوست را به جهت ولایتش، دوست داشتیم خبر این تولد را به تو اعلام کنیم تا خداوند به جهت آن تو را مسرور سازد، همچنان که، مرا مسرور ساخت، والسلام.^۱»

کنیه و القاب

نام و کنیه امام عصر علیه السلام همان نام و کنیه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است در برخی روایات آمده است:

تا زمانی که خداوند زمین را به ظهور او و استقرار دولتش زینت نبخشیده است، بر کسی روا نیست که نام و کنیه آن حضرت را بر زبان جاری سازد.^۱ بر همین اساس عده‌ای ا فقها قائل به حرمت نام بردن از آن حضرت به نام واقعی اش شده و عده‌ای دیگر نیز این امر را مکروه دانسته‌اند. اما بیشتر فقها نهی از نام بردن حضرت را اختصاص به زمان غیبت صغری و شرایطی که بیم خطر برای آن حضرت وجود داشته، دانسته‌اند.^۲ به دلیل وجود روایات یاد شده، شیعیان آن حضرت را با القاب مختلفی که در ذیل آمده است می‌نامند:

بقیه الله	امام غائب	غایب	خلیفه الله
مهدی	صاحب الامر	خلف صالح	فرح المؤمنین
مهدی موعود	صاحب الزمان	حافظ دین الله	فرح الاعظم
قائم موعود	حجة الله	صاحب العصر	کلمه الحق
منتقم	ولی الله	خاتم الاوصیاء	میزان الحق
امام منتظر	هادی	المنصور	احمد

چون او و ظهور او وعده داده شده است، و خدا و پیامبران و اولیاء و پیامبر اکرم ﷺ وعده داده‌اند که او می‌آید و جهان را پر از عدل و داد می‌کند «موعود» نامیده می‌شود.

چون برای نشر دین حق و بر پاداشتن عدالت قیام می‌کند و به پا می‌خیزد «قائم» نامیده می‌شود.

۲- سیره معصومان، جلد ۶، ص ۱۶۳ - ۱۶۱.

۱- الطبرسی، ص ۴۱۸ - ۴۱۷.

چون انتقام انبیاء و مردان خدا را از جباران می‌گیرد و انتقام بشریت را، و انتقام خون‌های پاک مردان حق و انسان‌های بزرگ و شهدای راه حق را می‌گیرد «منتقم» نامیده شده است.

چون مسلمانان در انتظار اویند بلکه بشریت چنان معلم و نجات‌دهنده‌ای را می‌طلبد و انتظار می‌کشد «منتظر» نامیده شده است. چون از دیدگاه عموم پنهان است «امام غائب» نامیده می‌شود.

چون او صاحب امر خداست «صاحب الامر» و چون صاحب زمان است به ولایت خدایی «صاحب الزمان» نامیده می‌شود.

صفات و خصایل

مرحوم شیخ عباس قمی در کتاب «منتهی الامال» در توصیف جمال دل‌آرای امام عصر (عج) چنین می‌گوید:

«همانا روایت شده است که آن حضرت شبیه‌ترین مردم است به حضرت رسول ﷺ در خلق خلق و شمائل. او شمائل آن حضرت است و آنچه جمع شده از روایات در شمائل آن حضرت، آن است که آن جناب ابیض (سفید) است که سرخی به او آمیخته و گندمگون است که عارض شود آن را زردی شب و پیشانی نازنینش فراخ و سفید و تابان است و ابروانش به هم پیوسته است و بینی مبارکش باریک و دراز که در وسطش فی الجمله انحدابی (برآمدگی) دارد و نیکرو است و نور رخسارش چنان درخشان است که مستولی شده بر سیاهی محاسن شریف و سر

مبارکش بر روی راستش خالی است که پنداری ستاره‌ای درخشان میان دندان‌هایش گشاده است، چشمانش سیاه و سرمه‌گون و در سرش علامتی است، میان دو کتفش عریض است، و در شکم و ساق، مانند جدش امیرالمؤمنین است. وارد شده «المهدی طاووس اهل الجنة وجهه كالقمر الدری علیه جلا بیت النور» یعنی حضرت مهدی (عج) طاووس اهل بهشت است. چهره‌اش مانند ماه درخشنده است، بر بدن مبارکش جامه‌هایی از نور. بر آن جناب جامه‌های قدیسه و خلعت‌های نورانیه ربانیه است که متأللاً است به شعاع انوار فیض و فضل حضرت احدیت و در لطافت و رنگ چون گل بابونه و ارغوانی است که شب‌نم بر آن نشسته است و شدت سرخی‌اش را هوا شکسته و قدش چون شاخه‌بان درخت بیدمشک یا ساقه ریحان «لیس بالطویل الشامخ وَلَا بالقصیر اللأزق» نه دراز بی‌اندازه و نه کوتاه بر زمین چسبیده «بل مربع القامه مدور الهامه» قامتش معتدل و سر مبارکش مدور، «عل خده الایمن خال کانه فتاة مشک علی رضاضة عنبر» بر روی راستش خالی است که پنداری ریزه مشکی است که بر زمین عنبرین ریخته «لَهُ سَمْتُ مَارَاتِ الْعُیُونِ أَقْصَدَ مِنْهُ» هیئت نیک و خوشی دارد که هیچ چشمی هیبتی به آن اعتدال و تناسب ندیده.^۱

امام هدی در قرآن

«وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ، مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ».

ما در زبور داوود، از پس ذکر (تورات) نوشته‌ایم که سرانجام زمین را بندگان شایسته ما به ارث می‌برند (و بر همه زمین حاکم می‌شوند).^۱

طبق فرموده پیشوای پنجم حضرت امام محمد باقر علیه السلام این بندگان شایسته که وارثان زمین می‌شوند اصحاب مهدی علیه السلام هستند در آخر الزمان.^۲

امام مهدی (عج) در سخن امام حسن علیه السلام

(امام) قائم که (هنگام ظهورش)، حضرت عیسی از آسمان فرو می‌آید و پشت سر او نماز می‌گذارد.

تولدش از مردمان پنهان است و از چشمها غایب می‌شود. او نهمین فرزند برادرم حسین است و فرزند بهترین زنان. عمری طولانی دارد و خداوند او را (در زمین) آشکار می‌سازد در سیمای انسانی چهل ساله، تا همگان بدانند که خداوند بر هر کاری قادر و تواناست.^۳

امام مهدی (عج) در سخن امام سجاد علیه السلام

بی‌تردید مردم زمان غیبت (عج) که امامت او را باور دارند و منتظر اویند از مردمان دیگر زمان‌ها برترند، چون خدای بزرگ، به آنها عقل و درک و فهم داده است که غیبت برایشان چون ظهور است. خداوند آنان را در آن زمان، همپایه

۲ - تفسیر مجمع البیان، جلد ۷، ص ۶۶.

۱ - انبیاء ۲۱، آیه ۱۰۵.

۳ - کمال الدین ۳۱۶/۱.

مجاهدان شمشیرزن زمان پیامبر ﷺ قرار داده است و اینان هستند اخلاص گزاران واقعی، و شیعیان راستین ما، دعوت کنندگان مردم به خدا (و به دین خدا) آشکار و پنهان.^۱

امام مهدی (عج) در سخن امام محمد باقر ﷺ

محمد بن مسلم (که از شاگردان امام باقر و امام صادق ﷺ است) می گوید: از امام باقر ﷺ پرسیدم درباره قائم که هرگاه قیام کند چه روشی را پیش می گیرد؟ امام فرمود: روش پیامبر را، تا اسلام را حاکم می سازد. گفتم: روش پیامبر چه بود؟ امام فرمود: آنچه در (نظامها و آیین) جاهلیت بود، باطل کرد و عدالت میان مردمان حاکم ساخت و چنین است قائم ﷺ آنگاه که قیام کند، آنچه را (از راه و روشها میان مردم) در زمان پیش از ظهور رایج بوده است، زیر پا می نهد، و آیین دادگری را برپا می دارد.^۲

امام مهدی (عج) در سخن امام موسی کاظم ﷺ

خداوند برای دوازدهمین از خاندان ما هر دشواری را آسان می گرداند، و به دست او هر جباری و زورگویی نابود می شود، و هر شیطان سرکشی نابود می گردد.^۳

۲- تهذیب ۱۵۴/۶.

۱- منتخب الاثر، ۲۴۴.

۳- کمال الدین ۳۶۹/۲.

امام مهدی (عج) در سخن امام رضا (ع)

دِعْبِلُ خُرَاعِي می گوید: قصیده خود را در حضور امام رضا (ع) خواندم، چون به این شعرها رسیدم: امامی از آل محمد (ص) به یقین، خروج خواهد کرد. او به تأیید اسم اعظم الهی و برکت نصر آسمانی به پا می خیزد. و حق و باطل را از هم جدا می کند و همه را بر شادخواری ها و کین توزی ها کیفر می دهد. (در این هنگام) امام رضا (ع) به شدت گریست، آنگاه فرمود: «ای دعبل! روح القدس به زبان تو سخن گفته است. آیا می دانی این امام چه کسی خواهد بود؟ گفتم: نه، لیکن شنیده ام که امامی از شما خاندان پیامبر خروج می کند، و زمین را از عدل و داد لبریز می سازد.

امام رضا (ع) فرمود: پس از من فرزندان محمد «جواد» امام است. پس از محمد فرزندش علی، امام است. پس از علی (هادی) فرزندش حسن، امام است و پس از حسن (عسکری) فرزندش حجت، قائم خواهد بود. اوست که در زمان غیبت (مردمان) چشم به راه اویند و در زمان ظهور همه مطیع او گردند. او زمین را پر از عدل و داد می کند، پس از آن که پر از ظلم و ستم شده باشد.^۱

امام مهدی (عج) در سخن امام حسن عسکری (ع)

سپاس خدایی را که پیش از مرگم جانشینم را به من نمایاند. جانشینی که شبیه ترین انسان ها به پیامبر است در خلقت و اخلاق. خداوند او را در دوران غیبت

(از بلاها) حفظ می‌کند، سپس او را آشکار می‌سازد و سراسر زمین را پر از عدل و داد می‌کند. پس از این که از ظلم و ستم لبریز شده باشد.^۱

امام مهدی (عج) از دیدگاه شیعه

اعتقاد به امامت امامان دوازده گانه از خاندان رسالت از پایه‌های اساسی مذهب ما می‌باشد و به همین دلیل مذهب ما به نام مذهب تشیع خوانده می‌شود. به اعتقاد ما نخستین امام معصوم علی بن ابیطالب علیه السلام و آخرین آن حضرت مهدی (عج) می‌باشد. که در سال ۲۵۵ هجری در سامراء چشم به جهان گشود و عمر او را طولانی گردانید و وی را از دیده‌ها پنهان نگاه داشت تا آن روزی که آئین اسلام را بر همه ادیان پیروز و جهان را پر از عدل و داد کند.

بنابراین اعتقاد داشتن به این که مهدی موعود (عج) امام دوازدهم زنده و غایب می‌باشد جزئی از مذهب ما شمرده می‌شود. از این رو حضرت مهدی (عج) در زمین حجت او از خاندان رسالت و خاتم‌الاولیاء و امامان علیهم السلام می‌باشد و پاسدار حریم قرآن و وحی آن و پرتوافکن نور خداوند در زمین محسوب می‌گردد. تمام ارزش‌ها و الگوهای اسلامی در شخصیت وی تبلور یافته و شبیه به نبوت و امتداد شعاع و پرتو رسالت است.

در غیبت او مقاصد و اسرار بزرگی نهفته است و آرزوهای مؤمنان با وعده پیامبر صلی الله علیه و آله به ظهور مقدس آن حضرت وفق می‌گیرد و دل‌ها غمزده آنان به نشاط

می‌گراید. البته گروهی از این که شیعه نسبت به علمای خود احترام قائل است انتقاد می‌کنند و در حالی که گروهی دیگر آن را مورد تقدیر قرار می‌دهند و شگفتی، زمانی افزایش می‌یابد که می‌بینند شیعه به مرجع تقلید و نائب امام مهدی (عج) احترام و مقید به فتوای وی هستند، اما هنگامی این شدت علاقه به امامان معصوم علیهم السلام می‌رسد عده‌ای ما را به گزافه‌گویی متهم می‌سازند و می‌گویند: شیعه، پیامبر صلی الله علیه و آله و امامان علیهم السلام و مراجع را خدا می‌داند و آنها را پرستش می‌کند.

امام مهدی (عج) از دیدگاه اهل سنت

برخی گمان می‌کنند که اعتقاد به مهدی موعود، اختصاص به شیعه دارد در حالی که این عقیده از نظر اهل سنت با شیعه همسان بوده و از حیث بشارت پیامبر صلی الله علیه و آله راجع به ظهور آن حضرت و مأموریت جهانی وی و حتی نشانه‌های ظهور او، تفاوتی وجود ندارد.

تنها فرقی که در این مورد هست، که دانشمندان اهل سنت می‌گویند هنوز متولد نشده و غایب نیست بلکه به زودی متولد خواهد شد و به آنچه پیامبر صلی الله علیه و آله بشارت داده جامه عمل می‌پوشاند. اصالت اعتقاد به مهدی (عج) از دیدگاه اهل سنت از آن جا روشن می‌شود که روایات فراوانی را بیان نموده‌اند و شمار راویان مربوط به احادیث مهدی (عج) از صحابه و تابعین اهل سنت کمتر از راویان شیعه نیست و کهن‌ترین کتابی که درباره مهدی (عج) به دست ما رسیده از شیعه، کتاب «قائم» از فضل بن شاذان نیشابوری است و قدیمی‌ترین کتاب اهل سنت درباره

حضرت مهدی (عج) کتاب (فتن، ملاحم) اثر حافظ نعیم بن عماد مروزی می باشد. با گذشت زمان، عقیده به حضرت مهدی (عج) از عقاید ثابت اسلامی شد که علمای اهل سنت و عموم آن مردم بر این عقیده چنان توافق یافتند که اگر مخالفی پیدا شود و یا تردید و شبهه‌ای داشت به مخالفت برخاسته و پاسخگوی وی بودند. در این جا به شرح نمونه‌ای از روایات اهل سنت که پیرامون حضرت مهدی (عج) بیان کرده‌اند می پردازیم.

ابن ابی الحدید :

وی در شرح نهج البلاغه در بیان این سخن امام علیه السلام که می فرماید: «و بنا یختم لابیکم» می گوید:

این گفته اشاره به مهدی است که در آخر زمان ظهور می کند و بیشتر محدثان برآند که وی از فرزندان فاطمه علیها السلام می باشد و پیروان معتزله این نظر را انکار نمی کنند. بلکه در کتاب‌های خود به بیان آن تصریح کرده و اساتید و بزرگان‌شان به این امر اعتراف نموده‌اند. با این تفاوت که به اعتقاد ما هنوز آفریده نشده و آفریده خواهد شد.^۱

علامه خیرالدین آلوسی :

او در «غایه المواعظ» بیان می کند که: براساس صحیح‌ترین گفته‌ها نزد اکثر

اندیشمندان، ظهور مهدی (عج)، از جمله نشانه‌های قیامت است و نظر برخی از اهل فضل که آمدن وی را انکار می‌کنند، فاقد ارزش و اعتبار است. وی سپس بیان می‌کند: مطالبی که درباره مهدی بیان کردیم گفتاری است صحیح از اقوال اهل سنت و جماعت.^۱

حذیقه:

حذیقه از پیغمبر ﷺ روایت نموده است که فرمود:

اگر از عمر دنیا جز یک روز نمانده باشد، خداوند در آن روز مردی را برانگیزد که نامش نام من خویش و خوی من و کنیه‌اش ابو عبدالله است.

معنی خویش خوی من در عبارات پیامبر ﷺ از بهترین کنایات است و اشاره به انتقام مهدی (عج) از کفار می‌باشد. چنانکه پیامبر چنین کرد و خدا فرمود: انک لعلی خلق عظیم!^۲

کتابهایی که علماء شیعه درباره حضرت نوشته‌اند

نام کتابهایی که در ذیل آمده است منسوب به علمای شیعه است که عالم جلیل مرحوم حاج آقا بزرگ تهرانی در کتاب شریف «الذریعه الی تصانیف الشیعه» نقل فرموده است:

۱ - الامام مهدی عند اهل سنه، جلد ۲، ص ۱۶۰، ص ۱۵۸.

۲ - مهدی موعود، جلد ۳، ص ۳۱۷.

- «المہدی؛ جعفر خندق آبادی واعظ تهرانی» «کتاب الغیبه و الحیره ابی العباس حمیری قمی»
 «المہدی؛ جلال الدین مرو دشتی» «کتاب الغیبه و ذکر القائم ابی اخی طاهر»
 «المہدی؛ ابو موسی عیسی بن مهران» «رساله فی غیبه الحجہ شیخ صدوق»
 «المہدی موعود؛ سید علی لاهوری» «رساله فی غیبه الحجہ سید مرتضی علم الہدی»
 «کتاب القائم؛ علی بن مہزیار» «رساله فی غیبه الحجہ میرزا علی اکبر عراقی»
 «رساله فی غیبه الامام؛ سید دلدار» «کتاب الغیبه؛ شیخ مفید»

کتاب‌هایی که اهل سنت درباره حضرت نوشته‌اند

کتاب‌هایی که اهل سنت نوشته‌اند عبارتند از :

- «البيان فی الاخبار صاحب الزمان؛ گنجی شافعی» «المہدی؛ حماد بن یعقوب»
 «عقد الدرر فی اخبار مہدی المنتظر؛ ابی بدر مقدس» «علامات المہدی منتظر؛ ابن حجر»
 «البرهان فی علامات مہدی آخر الزمان؛ متقی ہندی» «علامات المہدی؛ جلال الدین سیوطی»

آغاز غیبت، غیبت کبری، غیبت صغری

الف) آغاز غیبت

امام حسن عسکری علیہ السلام در ہشتم ربیع الاول سال ۲۶۰ ہجری یعنی زمانی کہ حضرت مہدی (عج) پنج سال بیشتر نداشتند، بہ دست «معمد» خلیفہ عباسی بہ شہادت رسید و امام عصر (عج) بر پیکر پدر بزرگوار خویش نماز گذارد.^۱

ب) غیبت صغری و غیبت کبری

«وَلَهُ قَبْلُ قِيَامِهِ غَيْبَتَانِ: إِحْدَيْهُمَا أَطْوَلُ مِنَ الْأُخْرَى كَمَا جَاءَتْ بِذَلِكَ الْأَخْبَارُ، فَأَمَّا الْقَصْرَى مِنْهُمَا مُنْذُوقَتْ مَوْلِدِ إِلَى انْقِطَاعِ السَّفَارَةِ بَيْتَهُ وَبَيْنَ شِيعَتِهِ وَعَدَمِ السُّفْرَاءِ بِالْوَفَاءِ وَ أَمَّا الطُّوْلَى فَهِيَ بَعْدَ الْأُولَى وَ فِي آخِرِهَا يَقُومُ بِالسَّيْفِ»^۱.

آن حضرت پیش از قیام دو غیبت دارد که یکی درازتر از دیگری است، چنانچه اخبار بدان مضمون رسیده، اما غیبت کوتاه و صغرای او از زمان تولدش بود تا زمانی که سفارت و وساطت میان او و شیعیان قطع شد و وسائط و سفراء عالیقدر آن حضرت به واسطه فوت از میان رفتند، و اما غیبت کبری پس از نخستین غیبت اوست و در پایان آن زمان، با شمشیر قیام خواهد فرمود.

معرفی نواب حضرت مهدی (عج)

در دوران غیبت صغری کارگذاران دولت از دیدار حضرت مهدی (عج) محروم بودند ولی یارانش و پیروانش به ملاقات حضرت می رفتند در این دوران ۴ نفر بودند که از یاران ویژه امام به شمار می رفتند و اینها واسطه بین مردم و امام بودند اسامی این ۴ نفر (نواب اربعه) عبارت بودند از:

الف (عثمان بن سعید عمروی

که از اصحاب مورد امین حضرت امام هادی علیه السلام نیز بود و عثمان بن سعید در دوران امامت امام حسن عسکری علیه السلام در پوشش روغن فروش بین آن حضرت و شیعیان ارتباط برقرار می‌کرد و بعد از شهادت امام حسن عسکری علیه السلام عثمان بن سعید به عنوان اولین نایب خاص حضرت مهدی (عج) برگزیده شد.

ب (محمد بن عثمان

بعد از وفات اولین نایب، محمد بن عثمان نایب خاص امام انتخاب شد و شیعیان جز او کسی را به نیابت نمی‌شناختند و کرامات بسیاری از او دیده بودند. و محمد بن عثمان نزدیک به ۵۰ سال نیابت را به عهده داشت و قبل از وفات توسط حضرت مهدی (عج) از مرگ خود آگاه گردیده.

ج (حسین بن روح نوبختی

بعد از وفات دومین نایب، حسین بن روح نوبختی به نیابت رسید و اداره امور مسلمین را بر عهده گرفت و زمانی که حامد بن عباس بغداد را فتح کرد. حسین بن روح را دستگیر کرد و در این مدت ابوجعفر محمد بن علی سلمخانی نیابت را بر عهده گرفت و بعد از مدتی انحراف فکری او مشخص شد که حسین بن روح با نوشتن نامه‌ای به مسلمین عزل او را از نیابت اعلام کرد و در سال ۳۲۶ هـ.ق روح نوبختی به ملکوت اعلی عروج کرد.

د) علی بن محمد بن سمري

بعد از وفات سومین نایب، به دستور امام مهدی (عج) علی بن محمد سمري به عنوان جانشین معرفی شد. و حدود سه سال نیابت را بر عهده داشت و حلقه ارتباط امام و شیعیان بود. قبل از وفات از او پرسیدند که وصی و جانشین تو کیست؟ فرمود: خدا را امری است که باید آنها را به اتمام رسانم. بعد از وفات چهارمین نایب خاص، واقعه عظیم غیبت کبری آغاز گردید و تا زمان حال ادامه دارد.

شمارش روایات در مورد حضرت مهدی (عج)

- «روایاتی که بشارت به ظهور آن حضرت می دهد» (۶۵۷) حدیث
- «احادیثی که می گوید او از اهل البیت پیغمبر است» (۳۸۹) حدیث
- «روایات وارده بر این که آن حضرت از فرزندان علی علیه السلام است» (۲۱۴) حدیث
- «اخباری که او را از فرزندان فاطمه علیها السلام معرفی می کند» (۱۹۲) حدیث
- «روایاتی که او را نهمین فرزند از اولاد حسین علیه السلام می دانند» (۱۴۸) حدیث
- «اخباری که او را فرزند امام حسن عسکری علیه السلام معرفی کرده» (۱۴۶) حدیث
- «روایاتی که می گوید جهان را از عدالت پر خواهد کرد» (۱۲۳) حدیث
- «روایات وارده در ولادت حضرت» (۲۱۴) حدیث^۱
- «روایاتی که می گوید او امام دوازدهم و امام آخر است» (۱۲۶) حدیث

مشخصات ظهور حضرت مهدی (عج)

امام رضا علیه السلام فرمود: «مثل قائم آل محمد صلی الله علیه و آله مثل قیامت است که به طور ناگهانی ظاهر می شود».

همانگونه که خداوند در قرآن می فرماید:

از تو درباره قیامت سؤال می شود که وقوع آن چه وقت است؟ بگو: علم آن، تنها نزد پروردگار من است. جز او هیچ کس آن را به موقع خود آشکار نمی گرداند. این حادثه بر آسمانها و زمین گران است، جز ناگهان به شما نمی رسد.^۱

در آیه مزبور، دو نشانه مهم، محمل و سربسته برای قیامت ذکر شده است:

۱ - به وقوع پیوستن حوادث سنگین و رویدادهای سخت به هنگام ماجرای قیامت. زیرا در آن زمان، همه کرات آسمانی به هم می ریزند، آفتاب خاموش، ماه تاریک، ستارگان بی فروغ و اتمها متلاشی می گردند.

۲ - فرا رسیدن قیامت، به طور ناگهانی است و در زمان ظهور حضرت

مهدی (عج) نیز :

اولاً : جهانی نو با طرحی تازه ریخته می شود.

ثانیاً : قیام آن حضرت ناگهانی است و به شکل انقلابی تحقق می یابد.

مکان ظهور حضرت مهدی (عج)

امام رضا علیه السلام فرمودند :

«برای او منادی غیبی از آسمان ندا می‌کند و همه مردم روی زمین آن ندا را می‌شنوند که آنها را به سوی او دعوت می‌کند و می‌گوید: آگاه باشید که حجت خدا در کنار خانه خدا ظاهر شده است، از او پیروی کنید که حق با اوست و در دست قدرت اوست.»

مهدی منتظر در لسان ادیان و به اتفاق مسلمین از کعبه ندا سر می‌دهد و بشریت را به توحید می‌خواند. همه فریادها را از کعبه و مکه سر می‌دهند و باید از آنها تبعیت کنیم، و ندای توحید کلمه و کلمه توحید را از آن مکان مقدس سردهیم و با فریاد و دعوت‌ها و تظلم‌ها و افشاگری‌ها و اجتماعات زنده و کوبنده در مجمع مسلمین در مکه مکرمه بتها را بشکنیم، و شیاطین را که در رأس آنها شیطان بزرگ است در عقبات رمی کنیم و طرد نماییم تا حج خلیل الله و حبیب الله و ولی الله مهدی عزیز را به جا آورده باشیم، والا در حق ما گفته می‌شود:

«ما أَكْثَرَ الضَّجِيجِ وَ أَقَلَّ الْحَجِيجِ»^۱

«چه بسیار است هیاهو و فریاد، و چه اندکند حاجیان واقعی و زائران با اخلاص»

علائم حتمیه ظهور صاحب الزمان (عج)

پیش از آن که حضرت بقیه الله از پرده غیبت بدر آیند علائم و نشانه‌هایی در

احادیث مروی از ائمه اطهار ذکر شده است که باید جمع‌بندی کلی می‌توان این علائم را به اقسام زیر دست‌بندی نمود: با در نظر گرفتن ارتباط این علائم با برنامه‌ریزی الهی برخی از علائم در برنامه‌ریزی خداوند دخالت دارند، همچون انحرافات که نشانه‌ای از ظهور هستند و یا این علائم از قبیل حوادثی هستند که در برنامه‌ریزی دخالتی ندارند و به خودی خود بدون ارتباط با وجود انسانی وجودی مستقل دارند، بسان گرفتن ماه در شب‌های آخر ماه و گرفتن خورشید در وسط ماه و....

اما علائم از دید دوری و نزدیکی به زمان ظهور باز بر دو دسته تقسیم می‌شوند:

یا رویدادهایی نزدیک و چسبیده به زمان ظهورند، همچون قتل نفس زکیه و یا با زمان ظهور بعد زمانی بسیار دارند همچون اختلاف بنی‌عباس و.... در تقسیم‌بندی سوم علائم ظهور یا حتمی هستند و وقوعشان خدشه‌ناپذیر است. و یا اینکه از قبیل حوادثی هستند که در لسان اخبار و احادیث آمده است، اما ممکن است با پیدایش بداء به وقوع نپیوندند؛ زیرا خداوند هرچه را بخواهد محو می‌سازد و آنچه را که بخواهد ثابت و پابرجا می‌دارد.^۱

سخن ما از علائم محتوم است، که روایات به پنج یا شش علامت محصور گردیده است:

«قال مولانا امیرالمؤمنین علیه السلام : مَنْ الْمَحْتَمُّمُ الَّذِي لَا بُدَّ مِنْهُ أَنْ يَكُونَ قَبْلَ الْقَائِمِ:

خُرُجُ السَّفِيَانِيَّ، وَ خَسْفُ بِالْبَيْدَاءِ وَ قَتْلُ الزَّكِيَّةِ، وَ الْمُنَادَى مِنَ السَّمَاءِ وَ خُرُجُ
الْيَمَانِيَّ.

از نشانه‌هایی که به قطع و یقین واقع خواهند شد خروج سفیانی، خسف
سرزمین بیداء، قتل نفس زکیه، ندای آسمانی و خروج یمانی است.

۱ - خروج سفیانی

سفیانی از شخصیت‌های بارز در زمان ظهور حضرت مهدی (عج) می‌باشد. او در
رأس گروهی جرار و خون‌آشام نشانه‌بارزی است از مخالفت با حق و حقانیت
است که خداوند وعده آن را در لسان ناطقش قرآن کریم به آدمیان داده است.
میان دانشمندان و محدثین اتفاق نظر وجود دارد که وجه تسمیه این انسان
پلید به سفیانی به خاطر نسبت داشتن با ابوسفیان است. به تصریح روایات، او از
تیره ابوسفیان و همسرش، هند جگرخوار است. امام علی (ع) می‌فرماید:
پس خورنده جگرها از بیابان خشک بیرون می‌آید و او مردی است میانه بالا و
بزرگ‌سر و آبله‌رو. زمانی که او را می‌بینی به گمانت که او اعور (دوبین) است.
نامش عثمان و نام پدرش عتبه می‌باشد. او از فرزندان ابوسفیان است. هرگاه به
سرزمینی می‌رسد که هموار و دارای آب صاف است آنجا استقرار می‌گیرد.^۱
آن ملعون در ابتدا پنج شهر دمشق، حمص، فلسطین، اردن و قنسرین را

۱ - کمال‌الدین، جلد ۲، ص ۶۵۱ و اعلام‌الوری، ص ۴۲۱ و اثبات‌الهداة، جلد ۳، ص ۷۲۱ و بحارالانوار،
جلد ۵۲، ص ۲۰۵.

تصرف می‌کند و با لشکریان خود دست به قتل و غارت فراوان در کوفه و بغداد و نجف و مدینه و... می‌زند. او دشمن سرسخت شیعیان است تا آنجایی که جایزه‌های بزرگ برای کسانی که سر شیعیان را بیاورند قرار می‌دهد و سرانجام در سرزمین بیداء (مابین مکه و مدینه) لشکر سفیانی را زمین می‌بلعد و خود سفیانی نیز در بیت المقدس توسط لشکریان حضرت قائم (عج) کشته می‌شود.

۲ - فرو رفتن لشکر سفیانی در بیداء

۳ - صیحه آسمانی

وقوع صیحه آن زمان است که اختلاف و تشتت دامنگیر جوامع شده باشد و تفرقه و جدایی سایه گستر. در آغاز سروشی آسمانی گوش نواز می‌شود و سپس کف دستی پدید می‌آید و بعد از این وقایع صیحه آسمانی طنین افکن می‌گردد. امیرالمؤمنین علی علیه السلام در فرازی از یک روایت که در باب احوال آخرالزمان ایراد فرموده‌اند می‌فرمایند:

«ثُمَّ لَا يَسْتَقِيمُ أَمْرُ النَّاسِ عَلَى شَيْءٍ وَ لَا يَكُونُ لَهُمْ جَمَاعَةٌ، حَتَّى يُنَادِيَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ عَلَيْكُمْ بِقِلَانَ وَ تَطْلُعُ كَفٌّ تُشِيرُ»^۱

آنگاه امور مردم هرگز اصلاح نمی‌شود و هرگز نمی‌توانند در اطراف یک محور گرد آیند، تا هنگامی که منادی از آسمان بانگ می‌آورد: به سوی او بشتابید و از او دور نشوید. سپس کف دستی در آسمان ظاهر می‌شود و به سوی او اشاره می‌کند.

حال که وجود صیحه به اثبات رسید باید دید که مفاد این صیحه چیست؟ آیا فریادی بی معناست؟ یا نه، ندایی است که پیام و فرمانی در بردارد.

رسول اکرم ﷺ می فرماید :

«إِذَا كَانَ عِنْدَ خُرُوجِ الْقَائِمِ يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ : أَيُّهَا النَّاسُ، قَطِّعْ، عَنْكُمْ مَدَّةَ الْجَبَّارِينَ وَوَلِيَّ الْأَمْرِ خَيْرٌ أُمَّةٍ مُحَمَّدٌ، فَالْحَقُّوا مَكَّةَ»^۱.

به هنگام خروج قائم (عج) منادی آسمانی از آسمان بانگ می زند: هان مردمان! خداوند مهلت ستمگران را پایان بخشید و بهترین امت محمد ﷺ را به پیشوای و سرپرستی شما برگزید، خود را در مکه به او برسانید.

به شهادت روایات موجود زمان وقوع این صیحه در شب جمعه بعد از نماز صبح، بیست و سوم از ماه مبارک رمضان است.

۴ - نفس زکیه

(الف) میان قتل نفس زکیه و ظهور حضرت ولی عصر پانزده روز بیشتر فاصله نیست.

(ب) نفس زکیه همان شخصی است که میان رکن و مقام کشته می شود.

(ج) نفس زکیه به عنوان پیغامبر حضرت مهدی به مکه می رود تا پیام حضرت را به گوش مکیان برساند که در بین رکن و مقام کشته می شود و به شهادت می رسد.

د) نفس زکیه که در بین رکن و مقام، آن هم پانزدهم روز پیش از ظهور کشته می شود؛ محمد و نام پدرش حسن است. او از تبار سالار شهیدان است.

ز) نفس زکیه در مدینه و پسر عمویش در مکه حرم امن الهی، کشته می شوند، پسر عمویش و جنازه خواهرش که فاطمه نام دارد بر درب مسجد پیامبر خدا به دار آویخته می شود.

۵- خروج یمانی

امام صادق علیه السلام نسب او را چنین معرفی می کند :

«خُرُوجُ رَجُلٍ مِنْ وُلْدِ عَمِّي زَيْدٍ بِالْيَمَنِ»^۱ «مردی از اولاد عمویم زید در یمن

خروج می کند.»

رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید :

«خُرُوجُ الثَّلَاثَةِ: السُّفْيَانِيُّ وَ الْخُرَّاسَانِيُّ وَ الْيَمَانِيُّ فِي سَنَةِ وَاحِدَةٍ، فِي شَهْرِ وَاحِدٍ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ، وَ لَيْسَ فِيهَا مِنْ رَايِهِ أَهْدَى مِنْ رَايَةِ الْيَمَانِيِّ، لِأَنَّهُ يَدْعُو إِلَى الْحَقِّ»^۲.

سه پرچم در یک سال و یک ماه و یک روز خروج می کند: سفیانی، خراسانی و یمانی، که در میان آنها خالص تر از پرچم یمانی نیست. او مردم را به سوی حق فرامی خواند. روایات می گویند: یمنی در پی نبرد سفیانی با وی وارد عراق می شود. یمنی با مدد از نیروی خراسانی وارد صحنه کارزار با لشگریان سفیانی می شود لسان

۱- نورالابصار، ص ۱۷۹ و بشارة الاسلام، ص ۱۷۵.

۲- الارشاد، ص ۳۳۹ و بحار الانوار، جلد ۵۲، ص ۲۱۰.

روایات دلالت بر این مطلب دارد که در این نبرد سپاه یمنی پشتیبانی سپاه خراسانی را بر عهده دارد.

رسول اکرم ﷺ در وصف سپاه خراسانی می فرماید :

«فَتَخْرُجُ رَايَهُ هُدًى مِنَ الْكُوفَةِ، فَتَلْحَقُ ذَلِكَ الْجَيْشَ فَيَقْتُلُونَهُمْ لَا يُقَاتِلَتِ مِنْهُمْ مُخْبِرٌ وَ يَسْتَقْدُونَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ مِنَ السَّبِي وَ الْغَنَائِمِ»^۱.

پرچم هدایت از کوفه خارج می شود، آن سپاه را دنبال می کنند و همه آنها را نابود می سازند و حتی گزارشگری را از آنها باقی نمی گذارند و آنچه در دست آنهاست، غنیمت می گیرند و اسیر می سازند.

۶- خروج سید حسنی

در روایات سید خراسانی مردی است که از ری خروج می کند، نامش شعیب بن صالح است، و اصالتاً از قبیله بنی تمیم است.
رسول خدا فرمودند :

مردی گندمگون، چهارشانه و کوسه به نام شعیب بن صالح با چهارهزار نفر از ری درحالی که لباس هایشان سپید و پرچم هایشان سیاه است خروج می کند. او در مقدمه الجیش ظهور حضرت مهدی (عج) است، هرکسی در برابرش ایستادگی کند کشته می شود.^۲

۱- جمع البیان، جلد ۸، ص ۳۹۸، و بحار الانوار، جلد ۵۲، ص ۱۸۶.

۲- مقدار الدرر، ص ۱۲۰، و الحاوی الفتاوی، جلد ۲، ص ۶۸ و الملاح و الفتن، ص ۵۳.

در وصف شعیب بن صالح پیامبر خدا محمد مصطفی ﷺ می گوید:
 «يَخْرُجُ عَلَى لِوَاءِ الْمَهْدِيِّ غُلَامٌ حَدِيثُ السِّنِّ خَفِيفُ اللَّحِيَةِ، أَصْفَرٌ، لَوْ قَاتَلَ
 الْجِبَالَ لَهَزَّهَا حَتَّى يَنْزِلَ إِلَيْهَا».

جوانی است نارس با محاسن اندک، گندمگون. اگر با کوهها درگیر شود از بن
 برمی کند تا وارد سرزمین ایلیا (قدس) شود. او پرچمدار حضرت مهدی (عج) خواهد
 بود.

در حدیث سابق الذکر پیامبر فرمودند که هدف نهایی سپاه خراسانی ورود به
 ارض مقدس و پاکسازی آن از لوث دشمنان است. اما این هدف خراسانی را از
 دیگر اهداف غافل نمی کند. او پیش از ورود به ارض مقدس با لشگریانش بر کنا
 دجله فرود می آید.

رسول خدا ﷺ می گوید :

«وَرُودُ الرِّايَاتِ السُّودِ مِنْ خُرَّاسَانَ، حَتَّى تَنْزِلُ سَاحِلَ دِجْلَةَ».

پرچمهای سیاهی از خراسان برآمده در کنار دجله فرود می آید.

امام محمد باقر علیه السلام در مورد زمینه استقبال شایان جهانیان از این حرکت

مقدس می فرماید:

«شیعیان ایرانی و مستضعف خروج می کنند و با پرچمهای هدایت به سوی

نخيله می روند، آن روز مردم در فاروق گرد آیند و سه میلیون نفر در سراسر جهان

کشته می شوند.»

امیرالمؤمنین آنگاه برای حفظ از حوادث آن روز می فرماید :

«إِذَا رَأَيْتُمُ الرِّیَاتِ السُّوَدَ فَالزِّمُوا الْأَرْضَ لَا تُعْرَكُوا أَيْدِیْكُمْ وَ لَا أَرْجُلُكُمْ. ثُمَّ یَظْهَرُ قَوْمٌ صِغَارٌ لَا یُؤْبَهُ لَهُمْ».

هنگامی که پرچم‌های سیاه به حرکت درآمدند بر زمین بچسبید و دست و پای خود را تکان ندهید تا گروهی خروج کنند که هیچ مورد اعتنا و توجه نیستند.

علائم غیر حتمیه ظهور صاحب الزمان (عج)

علائم غیر حتمیه بسیار است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- «خراب شدن دیوار مسجد کوفه»
- «ظاهر شدن قحطی شدید»
- «جاری شدن نهری از رود فرات»
- «آباد شدن کوفه بعد از خرابی آن»
- «وقوع زلزله و طاعون شدید در کثیری از بلاء»
- «قتل عام فراوان»
- «آب در آوردن دریای نجف»
- «خراب شدن مسجد پراثا»
- «ظاهر شدن ستاره دنباله دار در نزدیکی ستاره جدی»
- «حرکت کردن بیرق‌های سیاه از خراسان»
- «مطلق العنان شدن قوم عرب که به هر جا خواهند بروند و هر چه خواهند بکنند»

علائم ظهور در کلام امام رضا (علیه السلام)

- قیام مدعیان دروغین امام
- وقوع حادثه‌ای مهم بین مسجد الحرام و مسجد النبی
- قطع روابط دوستی و خویشاوندی و از بین رفتن ارزش‌های اصیل و پایدار در جامعه
- نامتعادل بودن اوضاع و احوال (ناامنی)
- رواج بدعت‌ها (نوآوری‌ها) در امر دین
- کشت و کشتار دائمی
- نیاز شدید مردم به پناهگاه امن
- سوختن و ساختن از درد هجران

یاران حضرت مهدی (عج)

رسول اکرم ﷺ می فرماید: سیصد و سیزده نفر مرد که به قدر عدد اصحاب بدرند بر سرش جمع می شوند و او را شمشیری می شود در غلاف و چون وقت خروجش نزدیک می شود شمشیرش اول صدا می کند که: یا ولی الله برخیز و دشمنان خدا را به قتل رسان.

امام رضا علیه السلام فرمود:

«آن حضرت دارای گنج‌هایی است ولی نه از طلا و نقره، بلکه از بهترین مرکب‌ها و بهترین رزمندگان با علامت‌های مشخص.»
او نوشته‌ای در دست دارد که لاک و مهر شده، و در آن تعداد و اسامی اصحاب او، و نیز نسب شهرهای آنها و خلق و خوی وضع ظاهری، چهره و قیافه و نیز کنیه آنان نیز ثبت شده است.

این نفرات جنگاور بوده، در اطاعت و فرمانبرداری از او تلاشگر هستند، و سخت‌کوشانه عمل می‌کنند (همگی مطیع و جانباز در فرمان او هستند).

بشارت به یاران حضرت مهدی (عج)

«خوشا به حال کسی که او را ملاقات کند»

«خوشا به حال کسی که او را دوست بدارد»

«خوشا به حال کسی که (معتقد) و قائل به امامت وی باشد»

«خداوند به خاطر وی و به خاطر اقرار و اعتقاد به خدا و رسول خدا و همگی

پیشوایان، این گروه را از هلاک نجات می‌دهد. خدای منان درهای بهشت را برای آنها باز می‌کند.»

«مثل آنها در زمین، مثل مشک است که پیوسته از خود بوی خوش ساطع می‌کند، ولی تغییری در آن حاصل نمی‌شود.»

وظایف منتظران در عصر غیبت

در این که شیعیان در دوران غیبت چه وظایفی بر عهده دارند سخن‌های بسیاری گفته شده است حتی در بعضی از کتاب‌ها تا هشتاد وظیفه برای منتظران قدوم خاتم اوصیاء حضرت بقیه‌الله ارواحنا له الفداء برشمرده است. اما از آن جا که تبیین همه وظایفی که شیعیان در عصر غیبت بر عهده دارند در محدوده یک مقاله نمی‌گنجد ما در این جا به تعدادی از مهمترین این وظایف اشاره می‌کنیم:

۱ - شناخت حجت خدا و امام عصر

اولین و مهم‌ترین وظیفه‌ای که هر شیعه منتظر بر عهده دارد کسب معرفت نسبت به وجود مقدس امام و حجت زمان خویش است. این موضوع تا بدان درجه از اهمیت قرار دارد که در روایات بسیاری که به طریقه شیعه و سنی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام نقل شده آمده است که :

«هرکسی بمیرد و امام زمانش را نشناسد، به مرگ جاهلی مرده است.»

بدون تردید مقصود از شناختی که امامان ما، که درودها و سلام‌های خداوند بر ایشان باد، تحصیل آن را نسبت به امام زمانان امر فرموده‌اند این است که ما آن حضرت را آن چنان که هست بشناسیم. به گونه‌ای که این شناخت سبب در امان ماندن ما از شبهه‌های ملحدان و مایه نجاتمان از اعمال گمراه کننده مدعیان دروغین باشد، و این چنین شناختی جز به دو امر حاصل نمی‌گردد.

اول، شناخت شخص امام علیه السلام به نام و نسب، و دوم شناخت صفات و ویژگی‌های او. و به دست آوردن این دو شناخت از اهم واجبات است. البته امر دومی که در کلام یاد شده بدان اشاره شد، در عصر ما از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و در واقع این نوع شناخت است که می‌تواند در زندگی فردی و اجتماعی منتظران منشأ اثر تحول باشد. زیرا اگر کسی به حقیقت به صفات و ویژگی‌های امام عصر (عج) و نقش و جایگاه آن حضرت در عالم هستی و فقر و نیاز خود نسبت به او واقف شود، هرگز از یاد و نام آن حضرت غافل نمی‌شود.

نکته مهمی که در اینجا باید در نظر داشت این است که شناخت و معرفت حقیقی نسبت به حجت خدا جز با عنایت حضرت حق حاصل نمی‌شود و همچنان که ملاحظه شد باید از درگاه الهی توفیق شناخت حجتش را درخواست کرد، تا بدین وسیله از گمراهی و سرگردانی نجات یافت.

۲ - تهذیب نفس و کسب فضائل اخلاقی

وظیفه مهم دیگری که هر شیعه منتظر برعهده دارد تهذیب نفس و آراستن خود به اخلاق نیکو است، چنان که در روایتی که نعمانی به سند خود از امام صادق علیه السلام نقل می کند آمده است:

هر کس دوست می دارد از یاران حضرت قائم (عج) باشد باید منتظر باشد، پس چنانچه بمیرد و پس از مردنش قائم (عج) بپا خیزد، پاداش او همچون پاداش کسی است که آن حضرت را درک کرده است، پس کوشش کنید و در انتظار بمانید، گوارا باد شما را ای گروه مشمول رحمت خداوند.

موضوع تهذیب نفس و دوری گزیدن از گناهان و اعمال ناشایست، به عنوان یکی از وظایف منتظران در عصر غیبت، از چنان اهمیتی برخوردار است که در توفیق شریفی که ناحیه مقدسه حضرت صاحب الامر به مرحوم شیخ مفید، صادر گردیده، اعمال ناشایست و گناهانی که از شیعیان آن حضرت سر می زند یکی از اسباب و یا تنها سبب طولانی شدن غیبت و دوری شیعیان از لقای آن بدر منیره شمرده شده است.

«فما یَحْسَبُنَا عَنْهُمْ إِلَّا مَا يَتَّصِلُ بِنَا مِمَّا نَكْرَهُهُ، وَلَا نُوَثِّرُهُ مِنْهُمْ».

پس تنها چیزی که ما را از آنان (شیعیان) پوشیده می دارد، همانا چیزهایی ناخوشایندی است که از ایشان به ما می رسد و خوشایند ما نیست و از آنان انتظار نمی رود.

۳- حفظ و تقویت پیوند قلبی

تقویت پیوند قلبی با امام عصر (عج) و تجدید دایمی عهد و پیمان با آن حضرت یکی دیگر از وظایفی است که هر شیعه در عصر غیبت برعهده دارد. بدین معنا که یک منتظر واقعی حضرت حجت (عج) علی رغم غیبت ظاهری آن حجت الهی هرگز نباید احساس کند که در جامعه رها و بی مسؤلیت رها شده و هیچ تکلیفی نسبت به امام و مقتدای خود ندارد.

این موضوع در روایات بسیاری مورد تأکید قرار گرفته است که در این مجال به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

در روایتی که از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است آن حضرت در تفسیر فرمایش خدای تعالی که می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»^۱ می‌فرماید: اصبر و اعلی اداء الفرائض صابروا اعدوكم و رابطوا امامكم (المنتظر)»

بر انجام واجبات صبر کنید و با دشمنانتان پایداری کنید و پیوند خود را با امام منتظران مستحکم کنید. همچنین امام صادق علیه السلام در روایت دیگری که تفسیر آیه مزبور وارد شده می‌فرماید:

«اصبروا اعلی الفرائض، و صابروا علی المصائب و رابطوا علی الائمة».

بر واجبات صبر کنید و یکدیگر را بر مصائب به صبر وادارید و خود را بر پیوند با امامان (و یاری آنها) ملتزم سازید.

این که می‌بینیم در روایت‌های متعددی، امامان ما شیعیان خود را به تجدید عهد و پیمان و بیعت با امام زمان (عج) خود سفارش کرده و از آنها خواسته که در هر روز و حتی بعد از هر نماز واجب، دعای عهد بخوانند، همه نشان از اهمیت پیوند دائمی شیعیان با مقام عظمای ولایت و حجت خدا دارد.

یکی از مشهورترین دعا‌های عهد، دعایی است که مرحوم سیدبن طاووس آن را در کتاب ارزشمند «مصباح الزائر» به نقل از امام صادق علیه السلام روایت کرده است و در ابتدای دعا آمده است که:

«من دعا بهذا الدّعا اربعین صباحاً کان من انصار قائم (عج)، و ان مات قبل ظهور احیاء الله تعالی، حتی یجاهد معه، و یکتب له بعدد کل کلمه منه الف حسنه و یمحی عنه الف سیئه و...»

هرکس چهل روز این دعا را بخواند از یاوران حضرت قائم (عج) خواهد بود، و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد، خدای تعالی او را زنده خواهد کرد، تا در رکاب آن جناب جهاد نماید و به شماره هر کلمه از آن هزار حسنه برایش نوشته می‌شود، و هزار کار بد او محو می‌گردد.

به دلیل اهمیت و اعتبار مضمون این دعای شریف در اینجا بخشی از آن را نقل می‌کنیم.

بعد از ذکر خداوند و درود و صلوات بر امام غائب چنین آمده است:

«اللهم انی اجدد له فی صبیحة یومی هذا و ما عشت من ایام حیاتی عهداً و عقداً و بیعة له فی عنقی لا احوّل عنها و لا زوّل ابداً، اللهم اجعلنی من انصار و

اعوانه و الذابین عنه و المسارعین الیه فی قضاء حوائجه و الممثلین لا وامره و نواهیة و المحامین عنه و السابقین الی ارادته و المستشهدین بین یدیه»^۱.

بار خدایا! من در بامداد این روز و تمام دوران زندگانیم، عهد و عقد بیعتی را که از آن حضرت بر گردن دارم با او تجدید می‌کنم، که هرگز از آن عهد و بیعت برنگردم و بر آن پایدار بمانم. بار خدایا مرا از انصار و یاران آن حضرت و مدافعان از حریم مقدس او، و شتابندگان در پی انجام مقاصدش و امثال کنندگان دستورات و اوامر، و نواهی‌ش و حمایت کنندگان از وجود شریفش، و سبقت‌جویان به سوی خواسته‌اش و شهیدشدگان در رکاب و در حضور حضرتش قرار ده.

دقت در عبارتهای بالا می‌تواند تصویری روشن از مفهوم عهد و پیمان با امام و حجت زمان به ما ارائه دهد، عهد و پیمانی ناگسستنی برای یاری و نصرت امام زمان خود و اطاعت مخلصانه تا پای جان از او و اوامر و نواهی او.

آیا اگر شیعه منتظر در آغاز هر روز، با حضور و توجه چنین عهد و پیمانی را با امام خود تجدید نماید، هرگز تن به رکود، ذلت و خواری و ظلم و بی‌عدالتی خواهد داد؟

۴- کسب آمادگی برای ظهور حجت حق

یکی دیگر از وظایفی که به تصریح روایات در دوران غیبت بر عهده شیعیان است کسب آمادگی‌های نظامی و مهیا کردن تسلیحات مناسب هر عصر برای

یاری و نصرت امام غائب است. چنان که در روایاتی که نعمانی به سند خود از امام صادق علیه السلام نقل کرده آمده است:

«لیعدن احدکم لخروج القائم (عج) و لو سهماً فان الله تعالی اذا علم ذلک من نیته رجوت لان ینسی فی عمره حتی یدرکه (فیکون من اعوانه و انصاره)»^۱ هریک از شما باید برای خروج حضرت قائم (عج) «سلاحی» مهیا کند هریک، هرچند یک تیر باشد، که خدای تعالی هرگاه بداند که کسی چنین نیتی دارد امیدوارم عمرش را طولانی کند تا آن حضرت را درک کند (و از یاران و همراهانش قرار گیرد).

در روایات دیگری مرحوم کلینی به سند خود از امام ابوالحسن (موسی کاظم) نقل می‌کند که:

هرکسی اسبی را به انتظار امر ما نگاه دارد و به سبب آن دشمنان را خشمگین سازد و او به ما منسوب باشد خداوند روزیش را فراخ گرداند و شرح صدر به او عطا کند و به آرزویش برساند و یار بر حوائجش باشد.^۲

همچنین مرحوم کلینی در (روضه کافی) به سند خود از ابوعبدالله جعفری روایتی را نقل می‌کند که توجه به مفاد بسیار مفید است:

«قال لی ابو جعفر محمد بن علی علیه السلام : کم الرباط عندکم؟ قلت اربعون قال علیه السلام لکن رباطنا الدهر»^۳

۲ - محمد بن یعقوب الكلینی، جلد ۶، ص ۵۳۵.

۱ - محمد ابراهیم نعمانی، ص ۳۲.

۳ - همان مأخذ، جلد ۸، ص ۳۱۸.

حضرت ابو جعفر محمد ابن علی علیه السلام به من فرمودند: منتهای زمان مرابطه (مرزداری) نزد شما چند روز است؟ عرضه داشتم: چهل روز. فرمودند: ولی مرابطه ما مرابطه‌ای است که همیشه هست.^۱

علامه مجلسی در شرح این فرمایش امام علی علیه السلام می‌فرمایند:

«بر شیعیان واجب است که خود را بر اطاعت امام بر حق و انتظار فرج او ملتزم سازند و برای یاری نمودنش مهیا باشند.»^۲

مرحوم علامه مجلسی فرمودند: مرابطه در روایات مزبور به معنای آمادگی و مهیا بودن برای یاری امام منتظر است. که البته نحوه این آمادگی و مهیا بودن بسته به شرایط زمان و مکان دارد و اگر در بعضی از روایات سخن از آماده کردن اسب و شمشیر برای ظهور ولی امر (عج) به میان آمده و برای آن فضیلت بسیار شمرده شده است. ذکر این موارد تنها به عنوان تمثیل و بیان لزوم آمادگی رزمی برای یاری آخرین حجت حق می‌باشد.

و در حال حاضر به خاطر وجود حکومت شیعی و حاکمیت فقیه جامع الشرایط را بر سرزمین اسلامی این وظیفه در درجه اول بر عهده حکومت اسلامی است که در هر زمان قوای مسلح کشور را در بالاترین حد آمادگی نظامی قرار دهند تا به فضل خدا در هر لحظه که اراده الهی بر ظهور منجی عالم بشریت (عج) قرار گرفت بتوانند به بهترین نحو در خدمت آن حضرت باشند.

۱- حواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام، جلد ۲۱، ص ۳۹.

۲- مرآة العقول فی شرح اخبار آل الرسول، جلد ۲۶، ۵۸۲.

وظایف شیعیان در عصر غیبت در کلام امام رضا علیه السلام

- «دعای مخصوص برای حفظ حضرت صاحب الامر» «عمل به تقیه»
- «پیروی از جانشین های حضرت (فقها، علما)» «رعایت تقوا»
- «دلبستگی و محبت به امام» «دیدار و زیارت کردن شیعیان»
- «حفظ کرامات و بزرگواری خود» «مداومت در انجام امور خیر»
- «بیزاری جستن از دشمنان امام» «آشنایی با رمز و راز عشق آموزی»
- «اسوه قرار دادن امام» «دفاع و یاری شیعیان واقعی»
- «خالص کردن حب و بغضها» «دیدار و زیارت کردن»

پاداش انتظار فرج

قال الباقر علیه السلام : وَ اعْلَمُوا أَنَّ الْمُتَنظِرَ لِهَذَا الْأَمْرِ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ^۱

بدانید پاداش کسی که منتظر ظهور امام زمان است و برقراری دولت حق و عدالت است مانند کسی است که در تمام عمر به عبادت قیام کند و پیوسته روزهای عمر را روزه بگیرد.

«قال امیرالمؤمنین علیه السلام : اِنْتَظِرُوا الْفَرَجَ وَ لَا تَيَأَسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ فَإِنَّ أَحَبَّ

الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ اِنْتَظَارُ الْفَرَجِ، إِلَى أَنْ قَالَ، وَ الْمُتَنظِرُ لِأَمْرِنَا كَالْمُتَشَحِّطِ

بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ إِلَهٍ»^۲

پیوسته انتظار گشایش داشته باشید و از فرج و رحمت حق مایوس نشوید زیرا که محبوب‌ترین عمل در پیشگاه خدا انتظار فرج است تا این که فرمود: کسانی که انتظار فرج ما را داشته باشند مانند کسی است که در راه خدا در خون غوطه‌ور شود. «قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : يَا أَبَاصِيرَ طُوبَى لَشِيعَةِ قَائِمِنَا الْمُتَنَظِّرُونَ لظُهُورِهِ فِي غَيْبِهِ وَ الْمُطِيعِينَ لَهُ فِي ظُهُورِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ الَّذِينَ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ»^۱. ای ابابصیر خوشا به حال شیعه قائم ما (عج) که در غیبت او انتظار ظهورش را کشیده و در وقت ظهور او اطاعتش را برگردن نهاده‌اند، اینان اولیاء خداوند و ترس و حزنی بر ایشان نیست.

دعا برای تعجیل در ظهور

دعا و زیارت‌های مربوط به ساحت مقدس امام زمان بخش مهمی از فرهنگ شیعه را به خود اختصاص داده است این گستردگی منشأیی جز این ندارد که آن حضرت امید امتهاست و با ظهورش تمام مشکلات حل خواهد شد. و اما دعاهای مربوط به حضرت مختلف می‌باشد.

دعاهایی که در مورد حضرت است که مضمون آن تعجیل فرج و ظهور است. دیگر دعاهایی که برای دوستان و یاران از حضرت ادعیه زیارت وجود دارد و همچنین دعاهای شخصی که در رابطه با حضرت برای خود دعا می‌نماید، و دیگری دعا بر علیه دشمنان حضرت است. بر شمردن همه این

دعاها، در این بخش امکان پذیر نیست و فقط به ذکر نام این ادعیه می پردازیم. که عبارتند از:

دعای ندبه، دعای عهد، زیارت آل یاسین، زیارت در حرم سامراء، زیارت حضرت پس از نماز صبح، زیارت امام در روز جمعه، دعا برای حضرت در نیمه شعبان.

مکان هایی که در آنجا بیشتر تأکید شده دعا برای تعجیل در ظهور آن حضرت بشود:

«جاهای منسوب به آن حضرت (مثل مسجد کوفه و...)» «حرم حضرت سیدالشهداء»

«مسجد الحرام»

«عرفات»

«سرداب سامراء»

«حرم هرکدام از امامان»

حضرت مهدی چگونه قیام می کند

مفضل از حضرت صادق علیه السلام پرسید: ای آقای من، حضرت مهدی از کجا ظهور می کند و چگونه ظهور می کند؟

فرمود: ای مفضل او به تنهایی ظهور می کند و به تنهایی کنار خانه کعبه می آید و به تنهایی شب را در آنجا می گذراند، وقتی چشمها در خواب فرو رفته و شب به روز آمد، جبرئیل و میکائیل و صفوف فرشتگان بر او نازل می شوند. جبرئیل می گوید: ای سید من قولت مقبول است و امرت جائز است آنگاه امام زمان (عج) دست خود را بر صورت خود می کشد و می گوید:

حمد و سپاس خداوندی را سزاوار است که راست نمود وعده خود و میراث داد به ما زمین بهشت را که جای گیریم از بهشت بهر نحوه که می خواهیم، پس چه خوب است مزد کار کنندگان به نیکی.^۱

ای گروه نقبا و خاصان و ای کسانی که خدا شما را قبل از ظهورم برای یآوری من ذخیره کرده است اطاعت امرم کنید و بیائید. این صیحه و ندا را خداوند در شرق و غرب به آنها می رساند و آنان نیز می شنوند و به اندازه یک چشم برهم زدن تمامشان نزد امام زمان بین رکن و مقام جمع می شوند.^۲

اولین کسی که با حضرت بیعت می کند

«قال ابو عبدالله عليه السلام : انّ اوّل من يبایع القائم (عج) ينزل فی صوره طیر ابيض فیبایعه ثم یضع رجلا علی بیت الله الحرام، و رجلاً علی بیت المقدس ثم ینادی بصوت طلق ذلق تسمعه الخلائق اتی امرالله فلا تستعجلوه^۳».

امام صادق عليه السلام فرمود :

به راستی اول کسی که با حضرت قائم بیعت می کند جبرئیل است که به صورت مرغ سفیدی نازل می شود و با حضرت بیعت می کند، آنگاه یک پای خود را بیت الله الحرام (کعبه) می گذارد و پای دیگر خود را بر بیت المقدس می نهد و با صدای آزاد فریاد می زند: اتی امر الله فلا تستعجلوه و این ندا را همه مردم دنیا می شنوند.

۱- سوره زمر، آیه ۷۴.

۲- بحار الانوار، جلد ۵۲، ص ۲۸۵، حدیث ۱۸.

۳- بحار الانوار، جلد ۵۳، ص ۷.

برنامه‌های امام

۱ - در سایه شمشیر

امام باقر علیه السلام : قائم آل محمد (عج) شباهت‌هایی با پنج تن از پیامبران دارد، اما شباهت او به جد خود (پیامبر اکرم) قیام با شمشیر است و کشتن دشمنان خدا و پیامبر و جباران و سرکشان.^۱

از کارهای حتمی امام موعود (عج) جنگ با تمام انسان‌های ظالم و خون‌آشام است. با مطالعه تاریخ بشری، این واقعیت آشکار می‌شود که موانع رشد و پیشرفت انسان جز با قدرت و خونریزی از سر راه برداشته نمی‌شود. و تعالیم اخلاقی و اصول تربیتی هرچند تأثیرهای فراوانی داشته است، لیکن این تأثیرها در برخی افراد نجیب انسانی بوده است، و در طبقه زورگو، دنیا دوست و ظالم که منابع قدرت اقتصادی، سیاسی و نظامی جامعه‌ها را در دست می‌گرفتند، هیچ تأثیری نداشته است، و آنها را به راه نیاورده است. برای تربیت و هدایت آنها باید از روش دیگری استفاده کرد، تا سد راه انسان‌ها نشوند و راه رشد را بر مردم نبندند تا تمام مردم بتوانند بدون هیچ مانعی به زندگی خویش ادامه دهند.

به همین دلیل مسأله جنگ و کاربرد نیرو به عنوان یک ضرورت، برای رسیدن به هدف‌های انسانی مطرح می‌گردد. و جز از این راه نمی‌توان ظالمان، ستمگر و دنیا طلبان را سر جای خود نشانند و امنیت اجتماعی و اقتصادی و سیاسی در جامعه برقرار کرد و جامعه را برای تلاش و کوشش آزادانه افراد آماده ساخت.

تاریخ پیامبران نیز پر است از جنگ و مبارزه با ستمگران و طاغوتیان و همیشه رهبران انسان و دوستداران بینوایان و بیچارگان با آنان که راه باطل می‌رفته و به انسان‌ها ظلم می‌کردند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که کانون رحمت و در بالاترین مقام اخلاق انسانی است نیز برای مبارزه با کفار و ستمگران ۸۳ جنگ انجام داد. امام علی علیه السلام و امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام نیز در راه حق و نجات جامعه از بیدادگری جنگ کردند. امام مهدی نیز که ادامه دهنده راه انبیاء و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامان است برای برپایی عدالت و هدف‌های بزرگ انسانی راهی جز مبارزه و جنگ و سرکوب ستمگران و سرمایه‌داران ندارد.

۲ - رفاه اقتصادی و بهبودی زندگی

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در امت من مهدی قیام کند و در دوران او مردم به نعمت‌های زیادی دست می‌یابند که در هیچ زمانی دست نیافته باشند (همه) نیکوکار و بدکردار. آسمان بر آنان بیارد و زمین چیزی از رویدنی‌های خود را پنهان ندارد.^۱ از برنامه‌ها و اقدام‌های امام مهدی (عج) پدید آوردن رفاه و اسایش در کل جامعه بشری است. در این دوران جامعه بشری واحدی تشکیل می‌گردد که در آن همه مانند خانواده در کنار هم زندگی می‌کنند. و تقسیم‌بندی جامعه‌های پیشرفته و جامعه‌های محروم و عقب مانده از بین می‌رود. بلکه همه جامعه‌ها و انسان‌ها به رشد و رفاه دست می‌یابند همچنین ابرقدرت‌ها وجود نخواهند داشت، و بهبود

زندگی و بی‌نیازی اقتصادی نصیب همه انسان‌ها و همه جایی و همگانی می‌گردد. این آسایش موجب رشد برتری معنوی و فکری انسان می‌شود.

۳- مساوات و برابری

امام باقر علیه السلام : امام قائم (اموال را) برابر تقسیم می‌کنند و میان (همه) مردم - نیکوکار و بدکردار - به عدالت رفتار می‌نمایند.^۱

یکی از برنامه‌های امام مهدی (عج) اجرای اصل مساوات است. اسلام دین مساوات و برابری است. مساوات در مسائل گوناگون و زمینه‌های مختلف. تا جایی که اسلام به دین مساوات مشهور شده است. امام مهدی (عج) این برابری‌ها و مساوات را در جامعه بشری اجرا خواهد کرد. انسان‌ها در آفرینش مساوی و دارای نیازهای طبیعی همانند و ارزشی یکسان و برابرند و هیچ یک از ویژگی‌های طبقاتی موجب تفاوت و نابرابری آنها نمی‌شود. آنها در برابر قانون حقوقی یکسان دارند و هیچ فردی در برابر قانون بر دیگری برتری ندارد. سیاه و سفید، کارگر و کارفرما، تهیدست و ثروتمند، عالم و جاهل و... همه در برابر قانون برابرند. تمامی مردمان حق استفاده از بخشش‌های طبیعت را دارند و باید مراتع و جنگل‌ها و رودها و دریاها و دیگر منابع ثروت در اختیار همگان قرار گیرد تا هرکس بتواند با کوشش و زحمت خود از آنها استفاده کند. زیرا اینها سفره گسترده‌ای است که خداوند برای همه انسان‌ها قرار داده است.

بخش مهم دیگر، تساوی و برابری آنها در استفاده از بیت‌المال می‌باشد، بیت‌المال که مجموعه امکانات و اموال عمومی می‌باشد، و دولت‌ها آنها را در اختیار می‌گیرند و دوران ظهور نزد امام قرار می‌گیرد. امام آنها را برای رفاه مردم هزینه می‌کند و در راه رفع نیازهای عمومی به کار می‌برد.

در دوران ظهور و حکومت اسلامی هیچ قدرتی و مقام سیاسی یا اجتماعی موجب برتری نمی‌شود و هیچکس نمی‌تواند به امکانات بیشتری دست یابد. حتی اگر باتقواتر نیز باشد موجب برتری و دست یافتن به لوازم بیشتر در زندگی نمی‌گردد.

۴ - حاکمیت فراگیر جهانی

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سوگند به آن که مرا به حق به پیامبری برانگیخت. اگر از دنیا جز یک روز باقی نماند، آن روز را خداوند می‌گستراند تا فرزندم مهدی قیام کند. پهنه زمین به نور او روشن می‌گردد و حکومت او شرق و غرب گیتی را فرا گیرد.^۱ از برنامه‌های امام مهدی علیه السلام حکومت فراگیر جهانی است، که در آن همه جامعه‌ها از یک مرکز پیروی می‌کنند. و با یک سیاست و برنامه اداره می‌شوند. در آن دوران جامعه بزرگ بشری و خانواده انسانی تشکیل می‌شود، و دوستی و محبت سراسر آبادی‌ها را فرا می‌گیرد، و آرزوی همه پیامبران، امامان و مصلحان و انسان دوستان تمام دوران تاریخ برآورده می‌شود.

در دوران ظهور حضرت مهدی (عج) با وجود آمدن یک دولت در تمام زمین و مدیریت واحد؛ دیگر از اختلاف‌ها، جنگ‌ها و خونریزی‌ها خبری نخواهد ماند، و انسان‌ها همه با هم برادر و برابر خواهند گشت. محبت‌های انسانی دیگر بار در دلها زنده می‌شود و مردمان به یکدیگر کمک خواهند نمود. توانمندان دست ناتوانان را می‌گیرند، و مشکلات آنها را حل می‌کنند. دیگر کسی به کشور دیگری حمله نخواهد کرد و حقوق دیگران را نخواهند خورد در این دوران همه انسان‌ها همانند افراد یک خانواده خواهند بود و رابطه مردمان بر پایه محبت و دوستی قرار می‌گیرد، و این موضوع بسیار مهم را، نجات‌دهنده بزرگ انسان‌ها مهدی موعود انجام خواهد داد و چهره زندگی را زیبا و دوست‌داشتنی خواهد ساخت.

۵- حکومت مستضعفان

امام علی علیه السلام : ایشان (مستضعفان میراث بر زمین) خاندان پیامبرند، که خداوند پس از سختی‌ها مهدی ایشان را برانگیزد و به آنان عزت بخشد. و دشمنانش را خوار سازد.^۱

از برنامه‌های اصلی امام مهدی (عج) تشکیل دولت مستضعفان و محرومان است. در دوران ظهور هنگامی که ظالمان و زورمندان کنار گذاشته شدند، مانع راه مستضعفان برداشته می‌شود و همه کارها به دست افراد و طبقات محروم سپرده

می‌شود. بنابراین تهیدستان هستند که بر جامعه حکومت می‌کنند و جامعه را اداره می‌نمایند. دیگر از ستمگران و اشراف و حکومت‌های ظالم خبری نیست. این هدف تمام پیامبران و انسان‌های بزرگ بوده و اسلام نیز چنین هدفی داشته است. پیامبر ﷺ و امامان ما همه در راه رسیدن به چنین هدفی گام برداشته و سختی‌های بسیاری کشیده‌اند و حتی در این راه به شهادت رسیده‌اند.

در تمام این دوران انسان‌های بزرگ به کمک محرومان و تهیدستان می‌آمدند و با زورگویان و ظالمان به مبارزه می‌پرداختند، لیکن در هیچ دوره‌ای پیروزی همگانی و همه‌جایی پدید نیامد و اگر در دورانی؛ حکومتی برای محرومان و زیردستان تشکیل شد، با نیرنگ، با جنگ و خونریزی ستمگران و سلطه‌طلبان مواجه گردید و پس از مدتی شکست خورد و یا خود محرومان تغییر قیافه داده و تبدیل به ستمگران شدند.

اما در دوران حکومت امام موعود (عج) آن انسان بزرگ تمام آیین پیامبران و امامان و مصلحان بشری را اجرا خواهد کرد. حکومت در دست مستضعفان قرار خواهد گرفت و عدالت مطلق اجرا خواهد شد. دیگر ظلم و ستم‌گری وجود نخواهد داشت تا مظلوم و ستم‌دیده‌ای وجود داشته باشد؛ و زورگویی وجود ندارد که مردمان را به زیر سلطه خویش درآورد. طبقات اجتماعی از بین خواهد رفت، همه افراد برادروار زندگی می‌کنند و همه افراد به فکر محرومان و مستضعفان خواهند بود و همه مردم به نیازهای خود خواهند رسید.

۶- رشد تربیت انسانی

امام باقر علیه السلام : «هنگامی که قائم قیام کند، خداوند قوای فکری مردمان را تمرکز دهد و اخلاق آنان را تکامل بخشد.»^۱

یکی دیگر از برنامه‌های امام مهدی (عج) رشد تربیتی و بلوغ روحی انسان است. انسان که جزء اصلی تشکیل جامعه صالح و سالم است، محور اصلی برنامه‌ریزی‌ها، قوانین، علوم و دیگر مسائل جامعه می‌باشد. انسان برای اصلاح جامعه و تشکیل اجتماعی سالم باید نخست، اصلاحات و... تحولات را از درون خود آغاز کند، زیرا تمام مسائل اقتصادی، سیاسی، جنگ، صلح، نظم، بی‌نظمی، نیکي، زشتی و... در اجتماع به انسان مربوط است. پس انسان با ایجاد انقلابی در درون خود می‌تواند در جامعه نیز انقلاب و تحوّل به وجود آورد.

در هر جامعه‌ای بهترین برنامه‌ها و قوانین باید به دست بهترین و شایسته‌ترین افراد و مجریان اجرا شود. به همین دلیل ساختن انسان و پرورش و رشد افرادی انسان و صالح مقدمه اصلی برای تشکیل هر نظام صالح و انسانی است. امام مهدی (عج) نخست به تربیت انسان‌ها می‌پردازد تا دیگر برنامه‌های اجتماعی خود را به شایستگی انجام دهد. و عدالت، دادگری، قانون‌شناسی، دیگر دوستی، ایثار و... را در سطح جامعه پایدار سازد.

کینه‌توزی، خلق و خوی شیطانی است و از پایین بودن سطح فرهنگ انسانی سرچشمه می‌گیرد. با رشد تربیت و تکامل عقل، کینه‌ها به محبت و دوستی

تبدیل می‌شود و انساندوستی در روابط اجتماعی استوار می‌گردد. ثروت‌پرستی و مال‌اندوزی، پدیده‌ای روحی و باطنی است.

انسان‌ها نخست در باطن حریص و ثروت‌پرست می‌شوند، آنگاه در خارج به اموال دیگر تجاوز می‌کنند و به ظلم و ستم‌های اقتصادی دست می‌زنند. این مشکل بزرگ (مال‌دوستی) در تمام دوران‌ها وجود داشته و خواهد داشت. این بیماری باطنی و روحی انسان تا از درون انسان درمان نگردد، به کار بردن شیوه‌ها و روش‌هایی از بیرون، برای جلوگیری از آن، نتیجه چندانی ندارد، و اگر داشته باشد درازمدت و پایدار نیست. تجربه‌های پیاپی و مکرر تاریخ نشان داده است که همه نابسامانی‌ها و ناتوانی‌ها در کار جامعه‌سازی به دلیل آن است که سرچشمه آلودگی نادیده گرفته شده و محور اصلی فراموش گردیده است، و به تربیت روح و باطن انسان توجه نشده است.

اما در دوران ظهور حضرت مهدی (عج) به این مشکل اساسی توجه می‌شود و روح و روان مردم تربیت می‌گردد و صفات پست و ناپسند روحی و باطنی انسان‌ها از بین می‌رود. همین است که آن انقلاب مانند انقلاب‌ها شکست نخواهد خورد و به پیروزی نهایی خواهد رسید و پایدار خواهد ماند.

روش زندگی امام عصر (عج)

امام صادق علیه السلام فرمودند: به چه جهت درباره خروج قائم علیه السلام عجله دارید به خدا سوگند، او جامه‌ای درشت می‌پوشد، و خوراک خشک و ناگوار می‌خورد.^۱

۱ - این بخش با الهام از کتاب عصر زندگی برگرفته از آن است.

امام مهدی (عج) چون همهٔ پیامبران، بسیار ساده زیست است، لباس‌های درشت و کمبها می‌پوشد و خوراک خشک و ناگوار می‌خورد. اهل آسایش و تن‌آسایی نیست. چون پیامبران از هرگونه تعظیم و بزرگداشت پرهیز دارد. او به معنای واقعی زاهد است و جز به ضروریات زندگی تن نمی‌دهد و در سطح پایین‌ترین طبقات، بلکه دشوارتر از آنان زندگی می‌کنند.

امام مهدی همانند حضرت یحیی علیه السلام از زاهدترین و عابدترین مردمان است با ظهور او دیگر بار اخلاق و رفتار پیامبر و امامان آشکار می‌شود، او تجلی دوباره زندگی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امام علی علیه السلام و دیگر امامان علیهم السلام است (و لباس و خوراک و خانه و کاشانهٔ او یادآور) لباس و خوراک و خانهٔ کوچک و بی‌نهایت سادهٔ پیامبر صلی الله علیه و آله و امام علی علیه السلام است. آری! رهبری جامعهٔ انسانی باید چنین باشد.

امام موعود (عج) چون نیاکان خویش به هرکس هرچه خواست می‌بخشد و کسی دست خالی از نزد او باز نمی‌گردد، و به جز خدا و رضای خدا به چیزی دیگر نمی‌اندیشد. و در برابر زحمات‌ها و کوشش‌هایی که برای مردم می‌کشد، پاداشی در نظر ندارد و حتی ستایش و تشکر نمی‌خواهد. امام مهدی (عج) که داعی حق و گسترندهٔ عدل است، ذره‌ای در احوال شخصی پای از حد و مرز عدالت بیرون نمی‌گذارد، او نخست «عدل» را در درون خود پیاده کرده است و سپس به پیاده کردن آن در جامعه و جهان دست می‌زند.^۱

سروده‌ای برای حضرت صاحب الزمان

غم هجران

جانا تو بیا گوشه چشمی سوی ما کن
جان و دل ما را تو پر از صدق و صفا کن
از پرده برون انوار شمس حقیقت
روشن ز جمالت همه ارض و سما کن
امروز که دیده اغیار نهانی
آخر تو بیا و نظری جانب ما کن
مرغ دل ما از قفس غصه برون آر
از درد فراق و غم ایام رها کن
ما را نبود غیر تو امروز پناهی
ما را تو به سوی کرمت راهنما کن
تا کی بفراق تو بسوزیم و بسازیم
درد دل افسرده ما را تو دوا کن
دستی تو بدرگاه خداوند برآور
از بهر ظهور فرج خویش دعا کن
ای منتقم آل مهدی موعود
عهد ازلی را تو بیا زود وفا کن
خون شد دل افسرده ما از غم هجران
از لطف نگاهی تو به این جمع گدا کن

منابع و مأخذ

- ۱ - خورشید تابناک، جواد عقیلی پور.
- ۲ - امام مهدی و آینه زندگی، مهدی حکیمی.
- ۳ - مهدی منتظر یا ناموس اعظم حق در کلام امام رضا (ع)، محسن کتابچی.
- ۴ - سیمای امام زمان (عج)، محمد مهدی تاج لنگرودی.
- ۵ - در انتظار موعود، ابراهیم شفیعی سروستانی.
- ۶ - بعثت غدیر، عاشورا، مهدی، محمدرضا حکیمی.
- ۷ - نشانه‌های ظهور، سید علی اصغر سادات مدنی.
- ۸ - نشریه مهدی (عج) وعده موعود.
- ۹ - داغ شقایق، علی مهدوی.